

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра економічної теорії та економічних досліджень

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Методика обліку грошових коштів та аналіз платоспроможності підприємства (на матеріалах товариства з обмеженою відповідальністю «ХХХ» м. Яготин, Київської області)»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Куроп'ятник Я. В.

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ	11
1.1. Економічний зміст грошових коштів	11
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	17
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ	20
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	20
2.2. Облік грошових коштів та відображення інформації у звітності	25
2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій	32
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	34
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	34
3.2. Аналіз ліквідності балансу та оцінювання платоспроможності підприємства за системою відносних показників	38
3.3. Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності	45
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Облік грошових коштів на підприємствах на різних етапах, та у різних формах є важливим фактором забезпечення ефективної діяльності підприємства. Адже більшість операцій, що виникають на підприємстві, зазвичай пов'язані з придбанням, виробництвом та подальшим продажем товарів, робіт і послуг, і, як наслідок, отриманням й оплатою грошових коштів. Таким чином облік грошових коштів слід розглядати як сукупність взаємопов'язаних та послідовних, організаційних, логічних, розрахункових операцій та процедур щодо формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість, розрахунків з оплати праці, з підзвітними особами, за податками та зборами, а також внесками до капіталу підприємства.

У зв'язку із орієнтацією національних стандартів бухгалтерського обліку на зміст положень Міжнародних стандартів фінансової звітності, нестабільністю вітчизняного законодавства та поступовим розвитком зорієнтованої переважно на міжнародне співробітництво економіки, саме операції з ведення обліку грошових коштів та розрахунків суб'єкта господарювання підлягають найбільшим змінам. Наявність суперечливих питань та певних неузгодженостей щодо ведення обліку грошових коштів вимагає прискіпливого їх вивчення та пошуку відповідних шляхів їх вирішення. Отже, особливості становлення ринку в Україні та складні тенденції в реалізації як методів так і засобів державного регулювання в економіці обумовили необхідність приділення пильної уваги до теорії та практики управління грошовими коштами та їх потоками на підприємстві.

Наявність певної кількості грошових засобів є неодмінною умовою започаткування та функціонування будь-якого бізнесу. У ході здійснення виробничої діяльності капітал постійно здійснює кругообіг: грошова форма – виробнича – товарна – грошова, а отже, постійно відбуваються операції з витрачання та надходження грошових коштів. Операції, пов'язані з

інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства, також зводяться до неодноразово здійснюваних грошових платежів і надходжень.

Від того, наскільки узгоджені між собою за обсягом і часом різні види грошових потоків, значною мірою залежать платоспроможність, фінансова стійкість та поступальність економічного розвитку підприємства. Ефективно організований рух грошових коштів є ознакою високого рівня здійснення фінансового управління діяльністю, адже завдяки йому підвищується ритмічність здійснення операційної діяльності, раціонально використовуються власні фінансові ресурси, прискорюється обіг капіталу підприємства, скорочується потреба у позиченому капіталі, знижується ризик неплатоспроможності, створюються тимчасово вільні грошові активи для здійснення фінансових інвестицій, здатних генерувати додатковий прибуток. Саме тому грошовому потоку та оцінці його ефективності слід приділяти увагу суб'єктам як внутрішнього, так і зовнішнього фінансового аналізу.

В процесі тривалого та постійного розвитку проблема обліку грошових коштів завжди відрізнялася своєю актуальністю та завжди залишалась гостро дискусійним питанням, що знайшло своє втілення у численних як вітчизняних так і зарубіжних дослідженнях. Дослідженнями сутності понять «грошові кошти» займалися П. С. Безруких, Ю. А. Бабаєв, В. В. Бабіч, І. Д. Бенько, С. Л. Береза, Т. А. Бутинець, В. А. Бородін, О. С. Височан, Л. Л. Горецька, Т. М. Зарвій, Н. В. Дубенко, Т. І. Єфіменко, Л. Н. Котенко, І. П. Комісарова, М. Р. Лучко, С. М. Остафійчук, І. С. Несходовський, Г. В. Осовська, С. В. Сагова, Н. В. Чабанова, Г. А. Стецюк, Л. В. Чижевська, О. С. Філімоненков. Прийняття ефективних господарських рішень щодо проблем управління грошовими коштами на підприємстві можливе лише завдяки розв'язанню низки задач, щодо методики та організації їхнього обліку та аналізу та розглядалися в роботах вчених-економістів О. С. Височан, С. Л. Берези, А. В. Гриліцької, Ф. Ф. Бутинця, Л. Г. Ловінської, С. Ф. Голова, М. В. Корягіна, О. М. Петрука, О. М. Сорокіної, І. І. Сахарцевої, В. В. Сопка та інших.

Водночас, слід зазначити що у вітчизняному доробку певним чином бракує

бракує комплексних досліджень сучасних методик обліку, аналізу та управління грошовими коштами, що націлені на їх оптимізацію та удосконалення, формування нових принципів та підходів щодо аналітичного забезпечення управління. Відповідно розв'язання комплексу зазначених проблем і визначає надзвичайну актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження у кваліфікаційній роботі є обґрунтування теоретичних положень та розроблення системи практичних рекомендацій з удосконалення обліку грошових коштів та прикладних аспектів розрахунку аналізу ліквідності та платоспроможності на прикладі досліджуваного підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені для вирішення наступні завдання:

- провести оцінку підходів до визначення економічної сутності та змісту грошових коштів в умовах вітчизняної економіки;
- здійснити аналіз класифікації грошових коштів для створення умов структурування інформаційних потоків у системі обліку та аналізу;
- проаналізувати тенденції розвитку форм розрахунків та їх вплив на процедури обліково-аналітичного відображення безготівкової форми;
- провести оцінку діючої методики щодо розкриття інформації про наявність та рух грошових коштів у фінансовій звітності суб'єкта господарювання;
- виокремити та наголосити на найбільш ефективних формах і способах розрахунків та запропонувати напрями удосконалення системи обліку розрахункових операцій;
- провести критичну оцінку результатам діяльності та фінансово-економічному стану підприємства;
- провести коефіцієнтний та факторний аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства, здійснити оцінку ліквідності балансу суб'єкта господарювання;
- здійснити оцінку та прогноз перспективної платоспроможності

підприємства у короткостроковій та довгостроковій перспективі;

– визначити та узагальнити основні напрямки підвищення платоспроможності підприємства та розробити систему практичних заходів, метою яких буде підвищення ефективності використання ресурсів підприємства та зміцнення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Об'єкт і предмет дослідження. Предметом дослідження є економіко-управлінський механізм обліку грошових коштів і практичні аспекти аналізу платоспроможності та ліквідності підприємства.

Об'єктом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку грошових коштів, напрями аналізу і система показників оцінювання платоспроможності та ліквідності ТОВ «XXX» Яготинського району.

У процесі дослідження було вивчено праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів, вказівки та рекомендації, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності за останні три роки досліджуваного господарства. Для забезпечення глибокого та всебічного розкриття обраної теми у кваліфікаційній роботі було здійснено використання ряду методів економічних досліджень, зокрема: абсолютних та відносних різниць, середніх і відносних величин, коефіцієнтний аналіз, горизонтальний аналіз.

Теоретичну базу виконаної кваліфікаційної роботи становлять сукупність як загальнонаукових так і спеціальних прийомів та методів дослідження. Теоретичною основою проведеного дослідження є численні наукові праці класиків світової економічної та фінансової думки, теоретичні висновки, узагальнення і розробки сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців, провідних фахівців з питань обліку грошових коштів, що містяться у спеціальній, періодичній літературі, матеріалах різних наукових та науково-практичних конференцій, а також власні дослідження та спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у наступному:

– проведено критичну оцінку та узагальнено сукупність різноманітних підходів щодо визначення категорії ліквідність та платоспроможність з

урахуванням наступних елементів: необхідні та достатні загальні умови можливості досягнення підприємством платоспроможного стану, обмеження за строком здійснення розрахунків, необхідність забезпечення здійснення розрахунків за різними видами зобов'язань (різною терміновістю), наявність відповідних зобов'язань перед кредиторами;

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та наданні рекомендацій щодо підвищення рівня платоспроможності в умовах ТОВ «XXX», які можуть бути використані в практичній діяльності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та одержали відповідну позитивну оцінку на двох науково-практичних конференціях:

- на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки»;
- на науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик «Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти обліково-фінансового профілю».

Публікації. За результатами дослідження опубліковано дві наукові праці загальним обсягом 0,39 др. арк.: «Розрахункові відносини суб'єктів господарювання та їх нормативне регулювання» (Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів : зб. доп. наук.-практ. конф. студ. за результатами проходження виробн. та технолог. практик, випуск 11, 2021 р. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 39 – 40) та «Грошові потоки та управління ними» (Актуальні питання сучасної економічної науки : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 224 – 225).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

1.1. Економічний зміст грошових коштів

Функціонування підприємства – це складний динамічний процес, що є результатом неперервного циклічного руху грошових потоків. Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання. Таким чином, існує нагальна потреба в розробці методики обліку, контролю і аналізу грошових потоків, підвищенні наукової обґрунтованості прийняття фінансових рішень в умовах нестабільності та ризику, розробці системи аналітичних і модельних засобів управління коштами. Необхідність в організації обліку, контролю та економічного аналізу грошових потоків на підприємствах обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління, що стоять на рівні проблеми виживання окремих підприємств, галузей і виходу із кризового стану економічної системи в цілому.

В літературі можна зустріти багато різних визначень поняття «грошові кошти», для позначення якого використовується широкий спектр термінів та категорій: «гроші», «готівка», «грошові активи», «фінансові ресурси», що призводить до неоднозначне трактування сутності цих понять та обумовлює проблемні питання в системі бухгалтерського обліку цих об'єктів.

Гроші як загальний та універсальний еквівалент вимірюють вартість різноманітних товарів. Але слід відмітити, що не гроші роблять товари

порівнянними, а величина (кількість) витраченої на них суспільно необхідної праці. На етапі формування товарних відносин гроші забезпечили роль засобу, що прирівнював до грошей будь-які інші товари. В результаті і виник той масштаб цін, що в подальшому був прийнятий державою за грошову одиницю [42].

У сучасних літературних джерелах існують різноманітні підходи щодо визначення поняття «грошові кошти». Для більш цілісного розуміння сутності грошових коштів, здійснено аналізу думок провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів в різних літературних джерелах.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [57].

Відомий фахівець у сфері бухгалтерського обліку Ф. Ф. Бутинець [6] визначає наступний зміст категорії «гроші»: це готівка, кошти на рахунках в банку та депозити до запитання, що за своїм змістом збігається з визначенням відповідно до національного положення бухгалтерського обліку.

В своїх працях Г. В. Савицька [70], зазначає що грошові кошти слід розглядати як грошові знаки національної та іноземної валюти які виступають платіжними засобами.

При цьому Ткаченко Н. М. [80] вважає, що гроші - це необхідні для забезпечення безперервної господарської діяльності підприємства ресурси, що зберігаються в касі чи на відповідних рахунках у банку.

З фінансового боку Г. Г. Кірейцева [35] визначає грошові кошти як складову оборотних активів (оборотного капіталу) а їх обсяги та шляхи надходження чи вибуття залежать насамперед, від зміни обсягів та структури виробничих запасів, стану та якості дебіторської та кредиторської заборгованості, різноманітних платежів до бюджету тощо.

Безготівкові розрахунки – система розрахунків, що здійснюються без участі готівки та функціонують в сфері безготівкового грошового обігу [53].

Безготівковий обіг – рух еквівалентів вартості без використання готівки: перерахування коштів на рахунках різноманітних кредитних установ, залік різного роду взаємних вимог та ін. При цьому система безготівкового обігу має важливе значення в процесі забезпечення прискоренні оборотності оборотних активів, зниження обсягів готівки, зниженні витрат що пов'язані з обігом [77].

Розглянемо більш детально різноманітні підходи авторів щодо трактування поняття грошових потоків за допомогою табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «грошових потоків»

Автор / джерело	Сутність поняття
МСФЗ	Надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.
І. А. Бланк [3]	Сукупність розподілених у часі надходжень і витрат коштів, що були згенеровані господарською діяльністю підприємства.
Ф. Ф. Бутинець [6]	Найважливіший об'єкт фінансового аналізу, який визначається з метою оцінки та характеристики фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.
А. Г. Загородній Г. Л. Вознюк Т. С. Смовженко [20]	Надходження (вхідний грошовий потік) та витрачання (вихідний грошовий потік) коштів у процесі господарської діяльності підприємства.
Г. Г. Кірейцев [35]	Один із сукупності ключових моментів оптимального балансу та рівноваги між ліквідністю та прибутковістю.
В. В. Ясишина [88]	Надходження та витрачання грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання.
Б. Коласс [37]	Надлишок, який виникає на підприємстві в результаті всіх операцій, що тією чи іншою мірою пов'язаних із господарською діяльністю.
С. І. Надточій [55]	Сукупність розподілених у часі надходжень та виплат коштів, що були згенеровані в результаті господарської діяльності підприємства.
В. О. Мельниченко [48]	Сукупність надходжень та вибуття коштів за відповідний період часу, що сформовані у процесі господарської діяльності.
Є. В. Мних [53]	Сукупність розподілених у часі надходжень та виплат коштів підприємства, які генеруються його господарською діяльністю
В. М. Фащевський [83]	Надходження й витрати грошових коштів що мають місце у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Узагальнення опрацювань зарубіжної теорії та практики фінансового менеджменту та вітчизняних надбань дають змогу стверджувати, що під

поняттям грошового потоку досить часто розуміють їх чисті грошові надходження - різницю між сукупними надходженнями грошових коштів на підприємство та їх витрачанням, що в загальному підсумку складають надлишок або нестачу.

Готівковий оборот – безпосередній рух готівки в сфері обігу та відповідне виконання ним двох функцій грошей (засобу обігу та засобу платежу). При цьому готівка використовується для забезпечення розрахунків, що не пов'язані безпосередньо з рухом товарів та послуг, а саме: розрахунки по виплаті заробітної плати, премій, оплаті цінних паперів та інш. Готівковий обіг включає в себе рух всієї грошової маси за відповідний період часу між населенням, фізичними та юридичними особами і органами державної влади [59].

На основі узагальненого аналізу, що є в науковій літературі, ми пропонуємо використовувати наступну класифікацію грошових потоків підприємств (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація грошових потоків підприємства

Класифікаційна ознака	Найменування грошового потоку
А	І
Масштаб обслуговування фінансово-господарських процесів	- грошовий потік підприємства; - грошовий потік за сферою діяльності. - грошовий потік кожного структурного підрозділу; - грошовий потік за системою; - грошовий потік окремої господарської операції;
Вид фінансово-господарської діяльності	- грошовий потік від операційної діяльності; - грошовий потік від фінансової діяльності; - грошовий потік від інвестиційної діяльності; - сукупний грошовий потік.
Процес діяльності	- грошовий потік процесу виробництва; - грошовий потік соціальної сфери; - грошовий потік маркетингу; - грошовий потік стимулювання працівників.
Напрямок руху	- вихідний грошовий потік (відплив); - вхідний грошовий потік (приплив); - мінімальне сальдо грошового потоку.
За ступенем управління	- нерелевантний грошовий потік; - релевантний грошовий потік; - неконтрольований грошовий потік. - контрольований грошовий потік;

Продовж. табл. 1.2

А	1
Форма здійснення	- готівковий грошовий потік. - безготівковий грошовий потік;
Сфера обігу	- внутрішній грошовий потік. - зовнішній грошовий потік;
Тривалість формування	- довгостроковий грошовий потік. - короткостроковий грошовий потік;
Достатність обсягу	- надлишковий грошовий потік; - дефіцитний грошовий потік. - оптимальний грошовий потік;
Вид валюти	- грошовий потік в іноземній валюті. - грошовий потік в національній валюті;
Передбачення	- неплановий грошовий потік. - плановий грошовий потік;
Безперервність формування	- дискретний грошовий потік. - регулярний грошовий потік;
Стабільність часткових інтервалів формування	- регулярний грошовий потік що має нерівномірні часткові інтервали. - регулярний грошовий потік що має рівномірні часткові інтервали;
Оцінка в часі	- майбутній грошовий потік. - поточний грошовий потік;

Наведені вище види та класифікації грошових потоків мають дещо різні тлумачення в сучасній економічній літературі.

Так, відповідно до визначення Г. Г. Кірейцева, вхідний грошовий потік підприємства характеризує рівень надходження грошових коштів в цілому від діяльності та відповідно до окремих джерел їх формування, вихідний потік— обсяги витрачання (використання) грошових коштів загалом та по окремих напрямках їх використання [35]. Сальдовий (загальний) грошовий потік підприємства формується відповідно як різниця вхідного та вихідного потоків суб'єкта господарювання від усіх видів діяльності.

Загальний рух грошових коштів підприємства аналізується на основі звіту про рух грошових коштів [54]. У ньому аналіз грошових коштів (потоків) підприємства здійснюється за трьома основними напрямками:

- а) операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю;
- б) інвестиційна діяльність – це діяльність, яка призводить до придбання

чи реалізації таких необоротних активів, а також таких фінансових інвестицій, що не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів;

в) фінансова діяльність – це діяльність, яка в загальному результаті призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства (рис. 1.1).

Види діяльності			
Рух грошових потоків	Операційна діяльність	Інвестиційна діяльність	Фінансова діяльність
	- грошові кошти від реалізації товарів, надання послуг; - грошові платежі поставальникам за отримані товари, роботи, послуги; - грошові надходження отримані від оренди, гонорарів, комісійних та інших доходів; - грошові надходження та платежі страховій компанії: різноманітні страхові премії та позови, річні внески та інші страхові винагороди; - грошові платежі службовцям та від їх імені; - грошові надходження та платежі що здійснені за контрактами, укладеними з комерційною чи торгівельною марками; - грошові виплати та компенсації податку на прибуток, у випадку якщо вони не пов'язані з інвестиційною чи фінансовою діяльністю підприємства; - відшкодування раніше списаних активів.	- грошові платежі що використовуються для придбання пайових чи боргових інструментів інших компаній чи часток участі у спільних компаніях (окрім придбання еквівалентів грошових коштів та платежів, що призначені для торгівельних платежів та комерційних цілей); - грошові платежі що здійснюються для придбання основних засобів, матеріальних чи інших необоротних активів; - авансові грошові платежі та кредити; - грошові платежі що сплачені за терміновими контрактами чи опціонами (крім випадків укладення таких контрактів з комерційною або торгівельною метою чи для фінансової діяльності). - грошові відшкодування авансів та кредитів, наданих іншим сторонам (крім різноманітних фінансових інститутів);	- грошові надходження що отримані від випуску незабезпечених облігацій, векселів, позик, забезпечених облігацій, закладних чи інших короткострокових чи довгострокових кредитів; - грошові надходження отримані від емісії акцій чи інших схожих пайових інструментів; - грошові виплати власникам підприємства для придбання або погашення акцій компанії; - грошові погашення кредитних сум; - грошові надходження (платежі) що отримані (здійснені) від (на користь) інвестицій в асоційовані, дочірні чи спільні підприємства. - грошові платежі орендаря понесені з метою зменшення заборгованості з фінансової оренди;

Рис. 1.1. Види грошових потоків від здійснення господарської діяльності

Показник чистого грошового потоку – зміна наявних у підприємства

грошових коштів за період, що досліджується; розраховується як різниця між залишком грошових коштів на кінець та початок відповідного періоду [81].

Загальний грошовий потік зазвичай використовується з метою оцінки обсягів всіх видів операцій що мають місце на підприємстві та пов'язані з загальним рухом грошових коштів незалежно від їх напрямку [87].

Оскільки облік є однією із функцій управління, то можна стверджувати, що проблеми та питання правильного, оперативного та своєчасного обліку грошових коштів є одним із першочергових.

Таким чином управління грошовими коштами підприємства має першорядне значення. Мистецтво ефективного керування поточними активами полягає в тому, щоб забезпечувати на рахунках підприємства мінімально необхідну суму коштів, що потрібна для його поточної ефективної діяльності.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

В умовах постійної діяльності суб'єктів господарювання існує потреба в оперативному взаємозв'язку з іншими підприємствами, організаціями, установами чи окремими особами. Для здійснення різноманітних фінансових операцій використовують як готівкові, так і безготівкові розрахунки. Розрахунки готівковими коштами підприємств як між собою так і з підприємцями та фізичними особами проводяться як з використанням коштів, одержаних в касах банків, так і за рахунок власної готівкової виручки та здійснюються через касу підприємств з обов'язковим веденням касової книги відповідної форми.

В основі ефективного функціонування будь-якого сучасного підприємства є постійний періодичний рух грошових коштів та їх потоків. Як свідчить практика, перед господарюючими суб'єктами щоденно виникають проблеми та питання щодо організації контролю над постійним поновленням та

подальшим безперервним збереженням динаміки економічних та виробничих циклів всієї діяльності підприємства. При цьому, слід усвідомлювати, що кошти є обмеженим ресурсом, а тому потенційний успіх функціонування суб'єкта господарювання в значній мірі буде залежати від раціонального їх розподілу, зберігання та використання [14].

Серед фактичних облікових проблем щодо руху та наявності грошових коштів слід виокремити:

- 1) принципи визнання та класифікації грошових коштів;
- 2) правильне відображення грошових коштів у фінансовій звітності підприємства;
- 3) ефективна організація контролю за процесом зберігання та використання грошових коштів;
- 4) оптимізація надходжень та витрачання готівки, формування ефективної інформаційної бази даних з метою забезпечення оперативного аналізу отриманих чи втрачених потенційних вигод від здійснених заходів;
- 5) повнота та оперативність відображення в системі бухгалтерського обліку фактичного руху грошових коштів – у випадках коли грошові кошти не повністю та несвоєчасно оприбутковані, матиме місце нечітке відображення наявності коштів, та, як наслідок, неправильне відображення податкових стягнень. Оперативний та постійний контроль за рівнем дотримання основних правил ведення операцій, що пов'язані з грошовими коштами дасть змогу зменшити існуючі масштаби використання готівкових коштів підприємствами та організаціями, та, як наслідок, певним чином обмежити значення готівкового обігу як інструменту обслуговування тіньового сектору економіки, приховування отриманих доходів та ухилення сплати різних податків до бюджету;
- 6) фактичне матеріально-технічне та організаційно-управлінське забезпечення процесу ведення обліку грошових коштів [10].

Проведений аналіз спеціалізованої літератури виявив різний рівень

дослідження категорії «грошові потоки» та неоднозначність тлумачення цього поняття, або відсутність визначення взагалі. У вітчизняній економічній науці не вироблено єдиного підходу до ознак і видів класифікації грошових потоків. Уточнення поняття та розширення класифікації грошових потоків дасть змогу підвищити рівень управління грошовими потоками підприємства, що в свою чергу забезпечить його фінансову стабілізацію та високі темпи розвитку [13].

Проблемами внутрішнього контролю є: необхідність формування єдиних концептуальних засад організації державного фінансового контролю; створення єдиного правового поля розвитку системи фінансового контролю; формування нових і удосконалення діючих форм і процедур фінансового контролю; переходу від контролю, який здійснюється після завершення фінансово-господарських операцій, до контролю, який передуює прийняттю управлінського рішення або здійснюється на стадії його виконання в межах звітного року; розробки комплексу заходів щодо запобігання порушенням з урахуванням оцінки ризиків: об'єктивної оцінки системи управління державними ресурсами, визначення «слабких» ланок у фінансово-господарській діяльності підприємств, установ та організацій, у яких потенційно можуть бути або є порушення, визначення їх причин та обставин, надання керівникам рекомендацій щодо можливих шляхів усунення порушень та недопущення їх у майбутньому; удосконаленні методик внутрішнього фінансового контролю; оптимізації організаційних структур суб'єктів внутрішнього фінансового контролю; удосконаленні кадрового забезпечення системи фінансового контролю; створення адекватної сучасним умовам інформаційної інфраструктури.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Дата заснування ТОВ «ХХХ» - 12 червня 2001 року. Засновниками та власниками ТОВ «ХХХ» виступили Товариство з обмеженою відповідальністю «Катеринопільський елеватор» (51 % внесків) та Акціонерне товариство «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «ЮКОН». З 13.03.2013 року ТОВ «ХХХ» входить до складу МХП.

В процесі господарської діяльності ХХХ керується затвердженим Статутом, установчим договором, а також сукупністю внутрішніх локальних нормативних актів.

Відповідно до установчих документів підприємство має право здійснювати наукову, виробничу, господарську чи комерційну діяльність, за виключенням тієї, що заборонена законодавством України.

Предметом діяльності ТОВ «ХХХ» є:

- вирощування зернових ф технічних культур;
- технічні дослідження та аналізи;
- розведення молочних порід ВРХ;
- виробництво продукції тваринництва.

Кількість філій ТОВ «ХХХ» має у своєму складі 6 відділень: Новоолександрівське відділення, СТОВ «Урожай», СТОВ «Лемешівське», Яготинське відділення, Відділення Дубовий Гай, Селешанське відділення.

Земельний банк під обробку ТОВ «ХХХ» - 21243 га. Кількість га в кожній з філій Новоолександрівське відділення - 786 га, СТОВ «Урожай» 3738 га, СТОВ «Лемешівське» - 2213 га, Яготинське відділення - 2081 га, Відділення Дубовий Гай - 2648 га, Селешанське відділення - 9777 га.

Основною метою діяльності ТОВ «XXX» є виробництво, переробка та реалізація продукції агропромислового комплексу (як тваринництва так і рослинництва), результатів її переробки а також надання інших послуг щодо ведення сільського господарства та здійснення видів діяльності.

Основним видом господарської діяльності ТОВ «XXX» є вирощування зернових та зернобобових культур, цукрових буряків та насіння олійних культур.

Облікова політика будь-якого підприємства має ґрунтуватися на основних характеристиках бухгалтерського обліку та звітності:

- зрозумілість та чіткість використовуваних показників;
- наявність можливості однозначного тлумачення користувачами за умови наявності в них відповідного рівня знань;
- достовірність наведеної інформації та відсутність помилок, що здатні вплинути розуміння показників;
- можливість порівняння інформації як у розрізі звітних періодів так інших підприємств [45].

Відповідно до Наказу про облікову політику головний бухгалтер підприємства відповідальний за:

- дотримання існуючих вимог щодо принципів, умов та особливостей складання фінансової звітності та її подання до відповідних органів у відповідні строки;
- забезпечення контролю за процесом відображенням на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій що мають місце на підприємстві відповідно до законодавства України.

Облік господарських операцій на підприємстві здійснюється у відповідності до діючих Положень (стандартів) бухгалтерського обліку та у повній відповідності до Інструкції застосування Плану рахунків [31].

Облік основних засобів та інших необоротних матеріальних активів на підприємстві організований відповідно до положень стандарту бухгалтерського

обліку 7 «Основні засоби»:

- до складу основних засобів включаються елементи майна підприємства очікуваний строк корисного використання яких перевищує 1 рік;

- облік основних засобів ведеться за групами:

Рахунок 10 «Основні засоби»:

Субрахунок 101 «Земельні ділянки», Субрахунок 103 «Будинки та споруди», Субрахунок 104 «Машини та обладнання», Субрахунок 105 «Транспортні засоби», Субрахунок 106 «Інструменти, прилади та інвентар», Субрахунок 109 «Інші основні засоби».

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи»:

Субрахунок 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи», Субрахунок 115 «Інвентарна тара»:

- основні засоби вартістю менше 20 000 грн обліковуються по субрахунку 112 «Малоцінні необоротні активи»;

- ведеться пооб'єктний облік основних засобів;

- по основним засобам, що введені в експлуатацію методи та норми амортизації встановлені відповідно до законодавства України та Наказу Про облікову політику ТОВ «XXX».

Для основних засобів, що вводяться в експлуатацію в акті введення в експлуатацію встановлюються і фіксуються норми та методи амортизації.

- нарахування амортизації інвентарної тари (субрахунок 115) здійснюється з використанням прямолінійного методу за визначеними нормами.

- нарахування амортизації малоцінних необоротних активів (субрахунок 112) здійснюється в розмірі 100 % при їх передачі в експлуатацію.

Ведення обліку запасів досліджуваного підприємства організовано відповідно до положень стандарту бухгалтерського обліку 9 «Запаси»:

- придбані запаси включаються до майна підприємства за їх первісною вартістю, до якої входять суми, що сплачуються постачальнику, сум ввізного

мита, сум непрямих податків у випадках придбання запасів, непрямі податки при яких не відшкодовуються підприємству, та інші транспортно-заготівельних витрат.

Облік транспортно-заготівельних витрат здійснюється з використанням субрахунку № 23/4. По дебету цього субрахунку обліковуються:

1) витрати що пов'язані з експлуатацією автомобілів які займаються виключно постачанням запасів на підприємство (паливо, ремонт, технічне обслуговування) та оплата праці водіїв задіяних на відповідних транспортних засобах;

2) оплата послуг з доставки запасів при надходженні яких були задіяні сторонні організації

3) розподіл витрат, що пов'язаний з отриманням запасів підприємством між всіма сторонами та процесами здійснюється відповідно до індивідуальних затрат чи кілометражу .

Вибуття запасів у виробництво здійснюється відповідно до методу ФІФО, у всіх інших випадках вибуття запасів використовується метод середньозваженої собівартості. У фінансовій звітності на дату її складання запаси відображаються за чистою реалізаційною вартістю або за первісною вартістю (залежно від того яка із них буде меншою).

Облік дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві організований відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»:

- під дебіторську заборгованість за реалізовані товари, роботи, послуги підприємство не створює резерв сумнівних боргів;

- дебіторська заборгованість що не відноситься до товарної та є безнадійною списується по дебету рахунку 944 «Сумнівні та безнадійні борги».

З метою забезпечення інформацією форму №5 фінансової звітності «Примітки до річної фінансової звітності» дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги та інша поточна дебіторська заборгованість групується за строками непогашення: до 12 місяців, від 12 до 18

місяців, від 18 до 36 місяців.

В процесі обліку кредиторської заборгованості здійснюється її попередній аналіз з метою виокремлення в її складі тієї частини що відноситься до поточної.

Обліку витрат на підприємстві організований наступним чином:

- витрати списуються в дебет рахунку 23 «Основне виробництво» та рахунків 9 класу;
- сформовано та затверджено склад статей витрат що мають місце при калькулювання виробничої собівартості готової продукції;
- постійні загальновиробничі витрати підприємства списуються в дебет рахунку 23 «Виробництво»;
- нерозподілені загальновиробничі витрати списуються в дебет рахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції».

У ТОВ «XXX» затверджено систему оплати праці за діючим штатним розкладом – для адміністративного персоналу; за діючими відрядними розцінками – для робітників основного і допоміжного виробництв.

Рахунки 7 та 9 класів закриваються на рахунок 79 «Фінансові результати» в кінці кожного кварталу.

Відповідно до Наказу «Про облікову політику ТОВ «XXX» використовує журнальну форму обліку.

У Головній книзі відображають підсумки оборотів по кредиту рахунків. При цьому кредитовий оборот із журналу за певним рахунком переноситься загальною сумою, а дебетовий оборот кожного рахунка Головної книги формується з різних журналів. Відповідно одним з основних напрямів удосконалення організації обліку є ведення його із застосуванням комп'ютеризованої обробки даних та автоматизації складання фінансової звітності.

2.2. Облік грошових коштів та відображення інформації у звітності

Порядок та принципи відображення грошових розрахунків суб'єктів господарювання у бухгалтерському обліку регламентується Інструкцією «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженого наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р. [31] відповідно до якої Наказом Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014 р. рахунок «Каса» змінив назву на рахунок «Готівка» з відповідними до нього субрахунками.

Узагальнена схема щодо організації системи бухгалтерського обліку грошових коштів на підприємстві наведена на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Узагальнення процедур щодо обліку грошових коштів на досліджуваному підприємстві

Для відображення коштів у ТОВ «XXX» в робочому плані рахунків застосовуються такі рахунки та субрахунки:

- 1) рахунок 30 «Готівка», із субрахунками: 301 «Готівка в національній

валюті»; 302 «Готівка в іноземній валюті»;

2) рахунок 31 «Рахунки в банках», із субрахунками: 311 «Поточні рахунки в національній валюті»; 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»; 313 «Інші рахунки в банках в національній валюті»; 314 «Інші рахунки в банках в іноземній валюті»;

3) рахунок 33 «Інші кошти», із субрахунками: 331 «Грошові документи у національній валюті»; 332 «Грошові документи в іноземній валюті»; 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»; 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»; 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті».

Відображення господарських операцій щодо руху готівки та грошових коштів на відповідних рахунках в банку ТОВ «XXX» наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Облік готівки та грошових коштів на рахунках в банку
в ТОВ «XXX»**

Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Д-т	К-т	
А	1	2	3
Одержано з поточного банківського рахунку в національній валюті готівка	301	311	5 000
Надійшла в касу виручка за реалізовану продукцію власного виробництва	301	701	3 500
Повернуто до каси невикористані суми що були видані підзвіт	301	372	500
Одержані гроші до каси від винних осіб за відшкодування завданих збитків що були завдані підприємству	301	375	423
Виплачено з каси підприємства заробітну плату працівникам	661	301	4 500
Видано готівку працівникам підприємства під звіт	372	301	2 000
Внесена готівка з каси на банківські рахунки підприємства	311	301	5 500
Передана готівка з каси інкасатору	333	301	5 500
Відображено нестачу готівки за результатами інвентаризації	947	301	320
Зараховано на поточний рахунок у банку грошові кошти, що надійшли від покупців за реалізовану продукцію (роботи, послуги)	311	361	10 200

Продовж. табл. 2.1

А	1	2	3
Зараховано на поточний банківський рахунок грошові кошти, що були в дорозі	311	333	5 500
Зараховано на поточний рахунок одержані штрафи, пені та неустойки	311	715	9 650
Зараховано на поточний банківський рахунок кошти цільового фінансування та цільових надходжень	311	48	48 652
Списано з поточного рахунка підприємства грошові кошти, що були перераховані постачальникам за одержані запаси (сировину)	631	311	18 450
Списано з поточного банківського рахунка кошти, що були перераховані постачальникам як авансові платежі	371	311	9 000
Перераховано кошти органам соціального страхування	65	311	3 200
Перераховано кошти для погашення заборгованості з банківських кредитів:			
- довгострокових	501	311	24 000
- короткострокових	601	311	5 000

Сальдо на кінець місяця у відомості № 1.2 виводиться шляхом підсумовування відображеного у відомості сальдо на початок місяця і підсумку дебетового обороту за відомістю та віднімання підсумку кредитового обороту за журналом-ордером № 1.

Для обліку іноземної валюти на рахунках у банку ТОВ «XXX» використовує субрахунок 312 «Поточний рахунок в іноземній валюті».

Відповідно до П(С)БО 21 операції в іноземній валюті відображаються при їх первісному визнанні у грошовій одиниці України шляхом перерахування суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції [64].

У бухгалтерському обліку нарахування курсової різниці що виникає при збільшенні валютного курсу відображається на рахунках: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість», 302 «Каса в іноземній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті», 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», 714 «Дохід від операційної курсової різниці» або КТ 744 «Дохід від не операційної курсової різниці»; на рахунках зобов'язань: 945 «Втрати від операційної курсової різниці» або ДТ 974 «Втрати від не операційної курсової різниці» 502 «Довгострокові кредити банків в іноземній валюті»; 55 «Інші довгострокові

зобов'язання»; 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті»; 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

Сформована звітність підприємств є завершальним етапом системи бухгалтерського обліку, що узагальнює та систематизує інформацію про діяльність суб'єкта господарювання та яка необхідна відповідним зацікавленим особам для прийняття ефективних управлінських рішень. Добре налагоджена система з формування звітності підприємств є, безсумнівною умовою будь-якого правильно організованого бізнесу.

Фінансова звітність підприємств – це сукупність узагальнених показників, що характеризують підсумки за окремими напрямками роботи фінансово-господарської діяльності за попередній період (квартал, рік) [76].

Для оперативного забезпечення керівництва підприємства належними та об'єктивними обсягами інформації щодо фактичного стану розрахунків підприємства та фактичної наявності грошових коштів слід використати такі звіти:

- «Звіт про фінансовий стан» форма № 1;
- «Звіт про рух грошових коштів» форма № 3;
- «Примітки до фінансової звітності» форма № 5.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Звіт про фінансовий стан – це звіт про фінансовий стан підприємства, що відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [57].

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату [71].

Відображення змін стосовно інформації щодо грошових коштів у Звіті про фінансовий стан підприємства наведено у табл. 2.2.

У Звіті про фінансовий стан підприємства показують фактичну наявність грошових коштів відповідно на початок та кінець періоду, з чого можна проаналізувати лише величину їх збільшення чи зменшення. Іншим важливим складовим елементом фінансової звітності підприємства є Звіт про рух

грошових коштів, що відображає надходження та витрачання грошових коштів у звітному періоді в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Таблиця 2.2

Відображення інформації про грошові кошти у Звіті про фінансовий стан

Звіт про фінансовий стан		Зміст	Джерело інформації
назва статті	код		
Гроші та їх еквіваленти	1165	Вносять загальну суму готівки що наявна в касі підприємства, грошей на поточних та інших банківських рахунках, що можна використати для забезпечення поточних операцій, а також коштів у дорозі, електронних грошей, еквівалентів коштів як в національній, так і в іноземній валюті	Сальдо Дт 30, 31, 33, 351
вписуваний рядок Готівка	1166	Розшифровують суму готівки підприємства, як в національній, так і в іноземній валюті	Сальдо Дт 30
вписуваний рядок Рахунки в банках	1167	Вносять загальну суму коштів на поточному та інших рахунках	Сальдо Дт 30, 31

Звіт про рух грошових коштів є однією з найважливіших форм фінансової звітності, яка тісно пов'язана із рештою звітних форм.

Склад грошових коштів підприємства розкривається також і у «Примітках до річної фінансової звітності» (ф. № 5) у розділі VI «Грошові кошти», при цьому усі інші пункти подаються у вигляді текстового матеріалу. Цей розділ включає рядки із 640 по 691. У даному розділі розшифровується залишок грошових коштів на кінець року за даними відповідних рахунків, на яких вони обліковуються (додаток А.5, Б.5, В.5).

Застосування в системі бухгалтерського обліку комп'ютерних технологій у істотно підвищує рівень продуктивності праці бухгалтерів.

Бухгалтерський облік в ТОВ «XXX» є автоматизованим та ведеться з використанням програми «1С:Бухгалтерія 7.7».

При автоматизованій формі бухгалтерського обліку процес ведення вхідної інформації проводиться лише один раз та частково контролюється наявним програмним забезпеченням, а всі решта процесів – складання реєстрів,

відомостей, звітності тощо – автоматично.

Програмне забезпечення при цьому дозволяє перевірити як повноту, правильність заповнення реєстрів відповідно до існуючих нормативних актів так і швидко виявити помилки та вказати способи її виправлення.

В процесі формуванні первинних даних по банківських операціях використовується технологія, що аналогічна технології обробки даних по касових операціях. При цьому використовується різноманітна нормативно-довідкова інформація, що дає змогу автоматично формувати постійні дані різноманітних банківських первинних документів [23].

Виписки банку є підставою для здійснення введення інформації з розрахункових чи валютних рахунків підприємства. Обліковий працівник повинен заповнити дані в наявну електронну форму відповідного первинного документа, що відображена на екрані дисплея. Дані що мають помилки - коригуються.

Одночасно ця інформація фіксується на електронному носії, та при необхідності такий первинний документ може бути роздрукований у відповідному форматі [74].

Автоматизована система бухгалтерського обліку рівня «1С:Бухгалтерія 7.7» в ТОВ «XXX» на ділянці обліку руху коштів і розрахунків дає змогу отримати:

- оперативні дані про грошовий потік;
- оперативну інформацію про матеріальний потік, що тісно пов'язаний із фінансовим потоком, чи навпаки;
- узагальнену інформацію для здійснення аналізу за попередні періоди стандартними засобами;
- знизити затрати часу та праці на підтримку стандартного документообігу [11].

Все вище зазначене, своєю чергою, дає змогу управляти фінансовим потоком (рухом коштів) підприємства та вийти на рівень балансування

(врівноваження) різноманітних виробничих, комерційних та фінансових цілей підприємства з меншими технічними затратами зі сторони персоналу [26].

Дослідимо організацію системи бухгалтерського обліку на цій ділянці в конфігурації «1С:Бухгалтерія 7.7».

У довіднику «Рахунки нашої фірми» зберігають фактичну інформацію про наявні банківські рахунки та каси підприємства. Довідник використовують з метою як редагування документів, так аналітичного обліку на рахунках бухгалтерського обліку 30 «Готівка» та 31 «Рахунки в банках» (додаток Г.1).

Конфігурація платіжне доручення від документа платіжний ордер відрізняється тим, що останній не має друкованої форми, ним необхідно оформлювати платежі, що здійснюються банком відповідно до наявних договорів: за послуги, розрахунково-касове обслуговування чи інше.

Грошовий платіж оформляється в два етапи:

- на першому відбувається оформлення самого документу на оплату податку. Далі вводимо новий документ «Платіжне доручення» і програма автоматично підставляє номер документа та дату, основний розрахунковий рахунок, визначає новий номер платіжного доручення для такого рахунка (додаток Г.2).

Факт переміщення грошей по розрахунковому рахунку в його типовій конфігурації відображається за допомогою документу «Банківська виписка». При внесенні будь-яких змін у конфігурацію такого документу, можна здійснювати оперативний контроль за оплатою оформлених замовлень. Для цього необхідно в документі «Банківська виписка» створити додатковий стовпчик, в якому поруч із замовником продукції підприємства відображається також і номер замовлення, по якому пройшла оплата. Приклад банківської виписки ТОВ «XXX» наведено в додатку Г.3.

2.3. Податкові аспекти обліку грошових операцій

Податковий облік – це система формування інформації з метою визначення бази для сплати податків на підставі первинних документів підприємства, що згруповані у відповідності з порядком, що передбачений діючим податковим законодавством.

При цьому одні автори вважають податковий облік є частиною (підсистемою) бухгалтерського обліку (О. Гусакова, М. Коцупатрий), а інші характеризують його як систему накопичення інформації, що необхідна для сплати податків (В. Сердюк).

Оприбуткуванням готівки що перебуває в касах підприємств чи їх структурних підрозділів, що проводять готівкові розрахунки з відповідним оформленням їх касовими ордерами та веденням касової книги, є необхідність здійснення обліку готівки в сумі її фактичного надходження у касовій книзі підприємства на підставі виписаних прибуткових касових ордерів.

Оприбуткуванням готівки що перебуває в касах фізичних осіб-підприємців, що здійснюють готівкові розрахунки з наступним оформленням їх товарними чеками та веденням книги обліку доходів та витрат, є здійснення обліку наявної готівки в повній сумі її надходжень у книзі обліку доходів і витрат (або книзі обліку доходів) на підставі наявних товарних чеків (квитанцій).

За порушення норм що регулюють обіг готівки, що встановлено Національним банком України, відповідно до чинним законодавства для таких суб'єктів господарювання передбачена відповідальність у вигляді відповідних сум штрафних (фінансових) санкцій (у п'ятикратному розмірах від суми неоприбуткових коштів – за неоприбуткування (неповне чи несвоєчасне) оприбуткування у касах готівки).

Штрафи та фінансові санкції для суб'єктів господарювання за можливі порушення роботи з готівкою регулюються Указом Президента. Відповідно до абзацу першого п. 1 Указу за перевищення встановленого ліміту залишку

готівки в касах до підприємства застосовується штраф в двократному розмірі сум виявленої понадлімітної готівки за кожен повний день існування такого перевищення.

Також до посадових осіб підприємства-порушника (керівника та головного бухгалтера) можуть бути застосовані додаткові адміністративні штрафи відповідно до наступних статей КУпАП:

01) Стаття 16315 «Порушення порядку проведення готівкових розрахунків і розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)». Розмір штрафу - від 100 до 200 нмдг (від 1700 до 3400 грн). За повторне порушення, здійснене протягом року штраф збільшується: від 500 до 1000 нмдг (від 8500 до 17000 грн);

02) Стаття 1644 «Невчасна здача виручки». Штрафується особа, відповідальна за здачу виручки в банк на торгівельних підприємствах, що реалізують товари за готівку. Розмір штрафу - від 17 до 88 нмдг (від 289 до 1496 грн). При повторному порушенні штраф складе від 43 до 175 нмдг (від 731 до 2975 грн).

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Основним видом господарської діяльності ТОВ «XXX» є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

З метою оцінки показників, що характеризують діяльність ТОВ «XXX» проаналізуємо показники фінансового стан підприємства. Загалом фінансовий стан підприємства є категорією що узагальнює сукупність показників, що характеризують різні аспекти його діяльності та дають загальне враження щодо спроможності суб'єкта господарювання забезпечувати безперебійну операційну діяльність.

Склад, структура та динаміка майна ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр. подано в табл. 3.1 (розраховано за даними додатків А-В).

До основних характеристик майнового стану відносяться:

- у 2020 р. порівняно з 2018 р. вартість майна збільшилася на 500 млн 511 тис. грн, або 45,1 %, що свідчить про зростання майнового потенціалу підприємства. При цьому необоротні активи зросли на 50 млн 401 тис. грн (11,3 %), а оборотні активи на 450 млн 110 тис. грн (67,9 %);

- необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких зросла на 93 млн 808 тис. грн, або 43,0 %. Така динаміка обумовила зниження частки основних засобів в майні з 19,7 у 2018 році до 19,4 % у 2020 році;

- зростання оборотних активів пояснюється зростанням запасів на 263 млн 642 тис. грн. (65,7 %), та поточної дебіторської заборгованості на 197 млн 220 тис. грн;

Таблиця 3.1

**Горизонтальний і вертикальний аналіз майна ТОВ «XXX»
за 2018 – 2020 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни (+,-) 2020 р. до 2018 р.		
	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	суми, тис. грн.	частки, в.п.	у %
Майно - всього	1109734	100,0	1552373	100,0	1610245	100,0	+500511	0,0	+45,1
Необоротні активи	446727	40,3	479444	30,9	497128	30,9	+50401	-9,4	+11,3
Основні засоби	218311	19,7	297204	19,1	312119	19,4	+93808	-0,3	+43,0
Оборотні активи	663007	59,7	1072929	69,1	1113117	69,1	+450110	+9,4	+67,9
Запаси	400984	36,1	414528	26,7	664626	41,3	+263642	+5,1	+65,7
Виробничі запаси	68492	6,2	57617	3,7	24572	1,5	-43920	-4,6	-64,1
Незавершене виробництво	51127	4,6	52278	3,4	54411	3,4	+3284	-1,2	+6,4
Готова продукція і товари	281365	25,4	304632	19,6	585643	36,4	+304278	+11,0	у 2,1 р.б.
Поточні біологічні активи	41656	3,8	20205	1,3	16801	1,0	-24855	-2,7	-59,7
Поточна дебіторська дебіторська заборгованість	196394	17,7	578690	37,3	393614	24,4	+197220	+6,7	у 2 р.б.
Грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції	400	0,0	87	0,0	154	0,0	-246	0,0	-61,5
Витрати майбутніх періодів	6859	0,6	5844	5844,0	1609	0,1	-5250	-0,5	-76,5
Інші оборотні активи	16694	1,5	53565	3,5	36313	2,3	+19619	+0,8	у 2,2 р.б.

- виробничі запаси досліджуваного підприємства зменшилися на 43 млн 920 тис. грн, або 64,1 %;

- має місце істотне зростання готової продукції і товарів на 304 млн 278 тис. грн (у 2,1 рази)

- у 2020 році відбулося зниження грошових коштів на 246 тис. грн (61,5 %), при цьому їх частка у загальній структурі майна залишається менше одного відсотка.

Більш наочно співвідношення оборотних та необоротних активів досліджуваного підприємства ілюструє рис. 3.1.

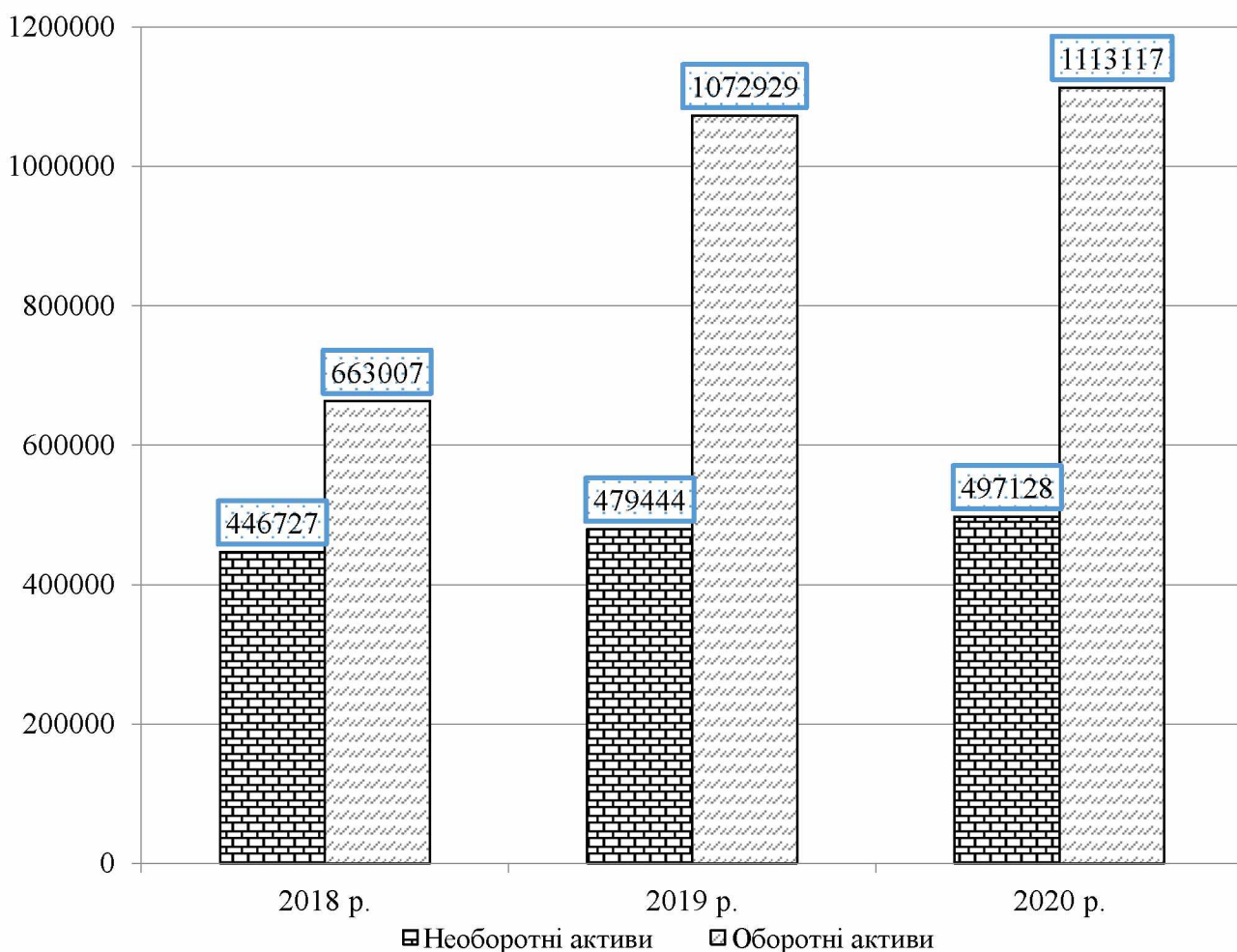

Рис. 3.1. Динаміка та склад майна ТОВ «XXX»
за 2018 – 2020 рр., тис. грн

Результати горизонтального і вертикального аналізу джерел формування капіталу (власного капіталу та зобов'язань) підприємства (табл. 3.2) свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані за інформацією пасиву балансу.

До основних характеристик джерел формування капіталу досліджуваного підприємства відносяться:

- у 2020 р. порівняно з 2018 р. вартість джерел формування капіталу збільшилася на 500 млн 511 тис. грн, або 45,1 %. При цьому власний капітал збільшився на 348 млн 160 тис. грн, або у 2 рази, що відбулося під впливом зростання нерозподіленого прибутку.

- збільшилася залежність підприємства від позикових коштів, оскільки зобов'язання підприємства зросли на 152 млн 351 тис. грн (19,8 %). Така динаміка зумовила зростання частки власного капіталу в джерелах формування капіталу з 30,5 % до 42,7 % і, відповідно, зниження частки зобов'язань з 69,5 до 57,3 %. Отже, підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом;

- у балансі відсутні суми по «негативних» статтях пасиву: непокритий збиток, неоплачений капітал, вилучений капітал.

Таблиця 3.2

Горизонтальний і вертикальний аналіз джерел формування капіталу

ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр. (станом на кінець року)

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Зміни (+,-) 2020 р. до 2018 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	частки, в.г.	у %
Джерела формування капіталу - всього	1109734	100,0	1552373	100,0	1610245	100,0	+500511	-	+45,1
1. Власний капітал	338708	30,5	292357	18,8	686868	42,7	+348160	+12,1	у 2 р.б.
1.1. Зареєстрований капітал	8163	0,7	8163	0,5	8163	0,5	-	-0,2	-
1.2. Нерозподілений прибуток	177873	16,0	121782	7,8	522194	32,4	+344321	+16,4	у 2,9 р.б.
2. Зобов'язання і забезпечення	771026	69,5	1260016	81,2	923377	57,3	+152351	-12,1	+19,8
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4083	0,4	5571	0,4	4808	0,3	+725	-0,1	+17,8
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	766943	69,1	1254445	80,8	918569	57,0	+151626	-12,1	+19,8
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	149161	13,4	507798	32,7	281234	17,5	+132073	4,0	+88,5

Більш наочно співвідношення власних та позикових коштів досліджуваного підприємства ілюструє рис. 3.2.

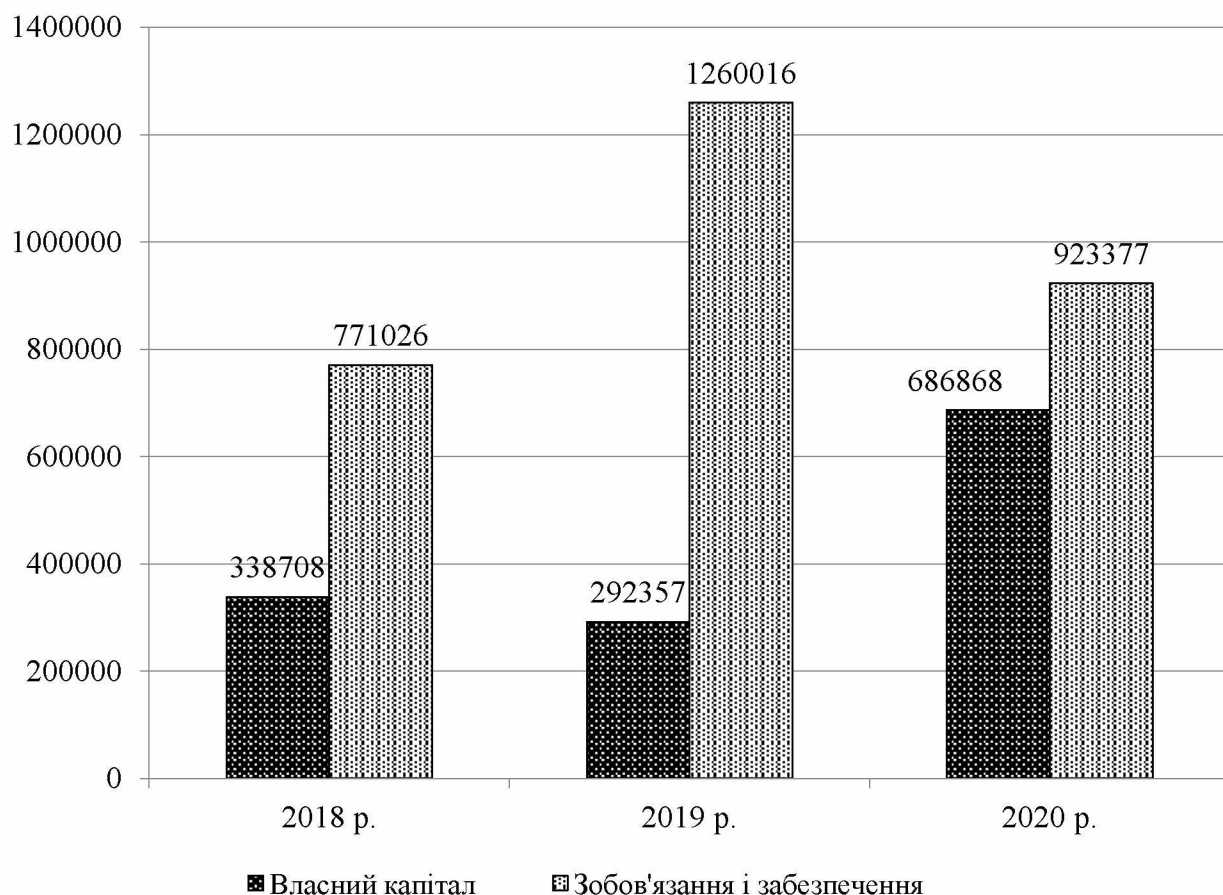

Рис. 3.2. Динаміка та структура капіталу ТОВ «XXX»
за 2018 – 2020 рр., тис. грн

Отже проведені розрахунки дають змогу стверджувати про наявність позитивних тенденцій та ознак у динаміці майнового стану досліджуваного підприємства.

3.2. Аналіз ліквідності балансу та оцінювання платоспроможності підприємства за системою відносних показників

Ліквідність підприємства – це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Ліквідність визначається співвідношенням величини ліквідних засобів, які можуть бути використані для погашення боргів, і величини зобов'язань. За своїм змістом ліквідність

підприємства означає ліквідність його балансу [16].

За допомогою даних фінансової звітності за 2018-2020 рр., проведено аналіз ліквідності балансу ТОВ «XXX» у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «XXX» за період 2018 – 2020 рр., тис. грн

Групи	Види активів	Роки		
		2018	2019	2020
A1	Високоліквідні	400	87	154
A2	Середньоліквідні	196414	578710	393614
A3	Низьколіквідні	466193	494132	719349
	Разом	663007	1072929	1113117

Продовж. табл. 3.3

Групи	Види пасивів	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.	2020 р.
П1	Найбільш термінові зобов'язання	149161	507798	281234	-148761	-507711	-281080
П2	Короткострокові зобов'язання і забезпечення	617782	746674	637335	-421368	-167964	-243721
П3	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4083	5571	4808	+462110	+488561	+714541
	Разом	771026	1260043	923377	-108019	-187114	+189740

Як свідчать розрахунки, виконані в табл. 3.3, в 2018 р. спостерігається нестача високоліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань на суму 148 млн 761 тис. грн. В 2019 р. дана нестача зросла до 507 млн 711 тис. грн, а в 2020 р. – нестача становила 281 млн 80 тис. грн.

По середньоліквідних в 2018 р. нестача склала 421 млн 368 тис. грн, в 2019 р. нестача по даній групі склала 167 млн 964 тис. грн, а в 2020 р. – 243 млн 721 тис. грн.

Варто відмітити, що в 2018 р. спостерігається надлишок низьколіквідних активів для покриття довгострокових зобов'язань в розмірі 462 млн 110 тис. грн, в 2019 р. – 488 млн 561 тис. грн, а в 2020 р. даний показник становив 714 млн 541 тис. грн.

Загалом по трьох групах активів в 2018 р. нестача для покриття зобов'язань склала 108 млн 19 тис. грн, а в 2019 р. розмір загальної нестачі склав 187 млн 114 тис. грн, 2020 р. – надлишок склав до 189 млн 740 тис. грн.

Отже, баланс ТОВ «XXX» за період 2019 – 2020 рр. є абсолютно неліквідним у зв'язку з нестачею активів для покриття зобов'язань.

Проведемо розрахунок відносних показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «XXX» за період 2018 – 2019 рр. в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка відносних показників ліквідності та платоспроможності
ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр.**

Показник	Роки			Нормативне значення	Відхилення (+,-) 2020 р. від 2018 р.
	2018 р.	2019 р.	2020 р.		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,000	0,000	$\geq 0,2$	-0,001
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,287	0,509	0,470	$\geq 0,7$	+0,183
Загальний коефіцієнт ліквідності	0,864	0,855	1,212	$\geq 1,0$	+0,347
Коефіцієнт платоспроможності	0,001	0,000	0,000	$\geq 0,1$	0,000
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,860	0,852	1,205	$\geq 1,0$	+0,346
Коефіцієнт покриття запасів	1,498	2,468	1,634	$\geq 1,0$	+0,136

За даними табл. 3.4 значення коефіцієнта абсолютної ліквідності протягом всього періоду дослідження знаходиться на нульовому рівні. Це означає, відсутність покриття поточних зобов'язань високоліквідними оборотними активами. Порівняння ж цього показника з нормативним значенням ($\geq 0,2$, або $\geq 20\%$) свідчить про недостатню грошову платоспроможність підприємства протягом останніх трьох років.

Фактичне значення коефіцієнта швидкої ліквідності збільшилося на 0,183 (з 0,287 до 0,470). Порівняння ж цього показника з нормативним значенням ($\geq 0,7$, або $\geq 70\%$) свідчить про недостатню розрахункову платоспроможність підприємства в 2018 – 2020 р.

Фактичні значення коефіцієнта загальної ліквідності збільшилися на 0,34775. Одночасно загальний коефіцієнт ліквідності знаходиться менше

нормативу ($\geq 1,0$) в 2018 – 2020 рр., що вказує на низький рівень та негативну динаміку майнової платоспроможності підприємства.

Динаміку основних відносних показників оцінювання рівня ліквідності та платоспроможності ТОВ «XXX» за період 2018 – 2020 рр. проілюструємо на рис. 3.3.

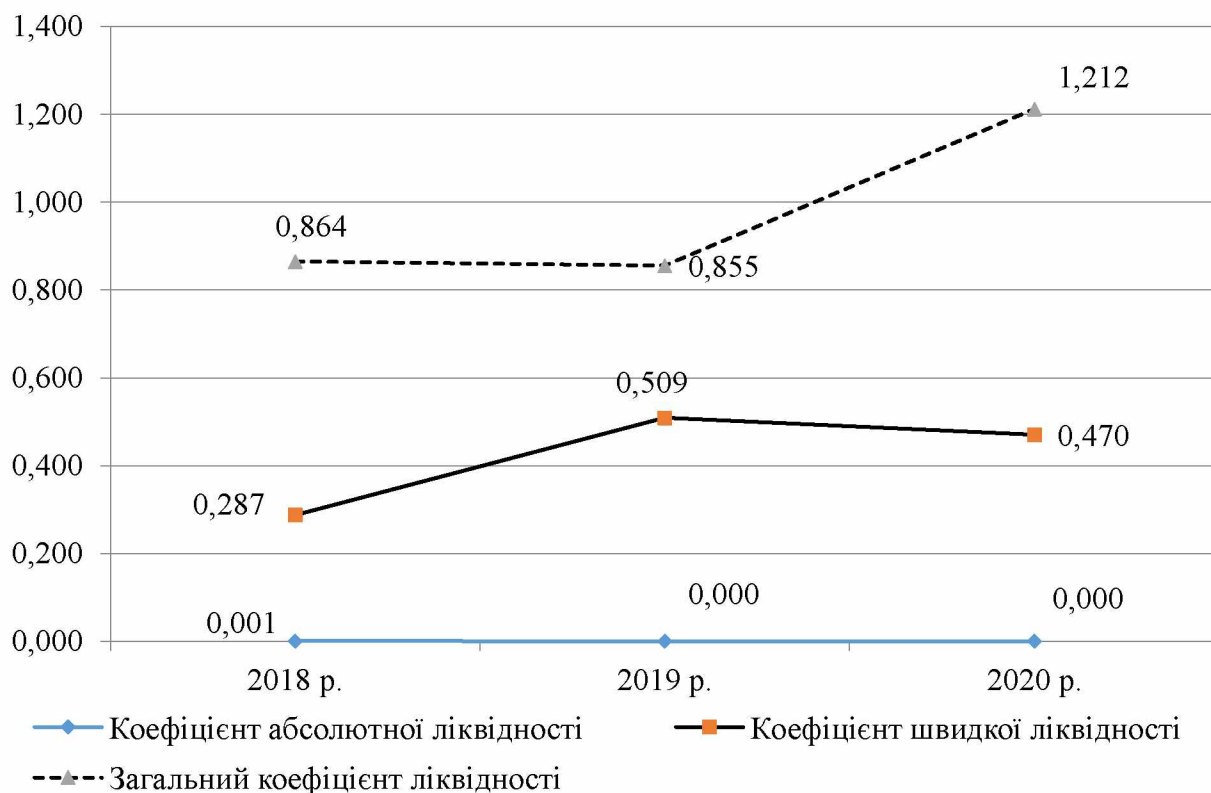

Рис. 3.3. Динаміка основних показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр.

Серед допоміжних відносних показників оцінювання ліквідності і платоспроможності підприємства лише коефіцієнт покриття запасів мав позитивну динаміку та протягом останніх трьох років повністю відповідав нормативу. Всі наведені коефіцієнти платоспроможності зменшилися і на кінець 2020 року значення коефіцієнта платоспроможності не відповідає нормативу, що підтверджує попередній висновок про негативну динаміку та недостатню забезпеченість грошовими коштами в 2020 р.

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначено вплив головних факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності досліджуваного підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «XXX» (станом на кінець року)

Показник	Умовне позначення	2018 р.	2020 р.	Відхилення (+,-) 2020 р. від 2018 р.	
				абсолютне	відносне, %
Оборотні активи, тис. грн	ОА	663007	1113117	+450110	+67,9
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	ПЗ	766943	918569	+151626	+19,8
Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	0,864	1,212	+0,348	X

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = ОА \div ПЗ \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.5 розраховуємо умовне значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = ОА_1 \div ПЗ_0 \quad (3.2)$$

$$КЗЛ_{ум} = 1113117 \div 766943 = 1,451$$

Загальна зміна коефіцієнта загальної ліквідності:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta КЗЛ = 1,212 - 0,864 = +0,348$$

У тому числі за рахунок факторів:

1) оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{ОА} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta КЗЛ_{ОА} = 1,451 - 0,864 = 0,587$$

2) поточних зобов'язань і забезпечень:

$$\Delta K3L_{ПЗ} = K3L_1 - K3L_{ум} \quad (3.5)$$

$$\Delta K3L_{ПЗ} = 1,211 - 1,451 = -0,240$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta K3L = K3L_{ОА} + K3L_{ПЗ} \quad (3.6)$$

$$\Delta K3L = 0,587 - 0,240 = +0,348$$

Зростання коефіцієнта загальної ліквідності з 0,864 у 2018 році до 1,212 у 2020, тобто на 0,347 відбулася під впливом таких факторів:

- внаслідок зростання оборотних активів на 450 млн 110 тис. грн (67,9 %), коефіцієнт загальної ліквідності збільшився на 0,587 в.п;

- водночас зростання поточних зобов'язань і забезпечень на 151 млн 626 тис. грн (19,8) зумовило зниження коефіцієнта загальної ліквідності на 0,240 в.п.

Отже, основним фактором зростання коефіцієнта загальної ліквідності стало зростання оборотних активів підприємства.

За допомогою форми № 1 «Звіт про фінансовий стан» за два роки визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта абсолютної ліквідності філії ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта абсолютної ліквідності ТОВ «XXX» за 2018 – 2020 рр.

Показники	Умовні позначення	2018 р.	2020р.	Відхилення (+, -) 2020 р. від 2018 р.	
				абсолютне	відносне %
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції, тис. грн	ГК	400	154	-246	-61,5
Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	766943	918569	+151626	+19,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	КАЛ	0,001	0,000	-0,001	X

Модель факторного аналізу коефіцієнта абсолютної ліквідності:

$$КАЛ = \frac{ГК}{ПЗ} \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.6 проведемо розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КАЛ_{ум} = \frac{ГК_1}{ПЗ_0} \quad (3.8)$$

$$КАЛ_{ум} = 154 / 766943 = 0,000.$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта абсолютної ліквідності:

$$КАЛ = КАЛ_1 - КАЛ_0 \quad (3.9)$$

$$КАЛ = 0,000 - 0,001 = -0,001.$$

У тому числі за рахунок факторів:

1) грошових коштів:

$$КАЛ_{ГК} = КАЛ_{ум} - КАЛ_0 \quad (3.10)$$

$$КАЛ_{ГК} = 0,000 - 0,001 = -0,001;$$

2) поточних зобов'язань :

$$КАЛ_{ПЗ} = КАЛ_1 - КАЛ_{ум} \quad (3.11)$$

$$КАЛ_{ПЗ} = 0,000 - 0,000 = -0,000.$$

Перевірка розрахунку:

$$КАЛ = КАЛ_{ГК} + КАЛ_{ПЗ} \quad (3.12)$$

$$КАЛ = -0,001 + 0,000 = -0,001.$$

За період з 2018 р. по 2020 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «XXX» зменшився на 0,001. Дана зміна обумовлена впливом наступних факторів: внаслідок зниження обсягу високоліквідних активів на 246 тис. грн, 61,5 %, коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,001. Одночасно внаслідок зростання обсягу поточних зобов'язань на 151 млн 626 тис. грн або на 19,8, коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,000.

Проведемо розрахунок загального показника ліквідності ТОВ «XXX» за формулою:

$$ЗПЛ = \frac{A1*Va1+A2*Va2+A3*Va3}{П1*Vп1+П2*Vп2+П3*Vп3}, \quad (3.13)$$

де А і П – величини відповідних груп активів і пасивів, тис. грн;

V_a і V_p – частка відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку, %.

$$ЗПЛ_{2018p.} = 0,737;$$

$$ЗПЛ_{2019p.} = 0,843;$$

$$ЗПЛ_{2020p.} = 1,149.$$

Отже, зниження загального показника ліквідності з 0,001 у 2018 році до 0,000 у 2020 році вказує на негативну динаміку рівня ліквідності балансу.

3.3. Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності

З метою оперативного аналізу динамічної платоспроможності підприємства, щоденного контролю за надходженням коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), в результаті погашення поточної дебіторської заборгованості та іншими надходженнями, а також контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед постачальниками та іншими кредиторами, складається документ, який має і назву платіжного календаря (балансу) [19].

За допомогою даних фінансової звітності проведемо аналіз визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності у ТОВ «XXX» (табл. 3.7).

Виконані розрахунки вказують на ознаки поточної неплатоспроможності ТОВ «XXX» в 2018 р. Так показник поточної неплатоспроможності у 2018 р. склав 650 млн 626 тис. грн. Значення коефіцієнта покриття 0,864 та коефіцієнта забезпечення власними засобами – -0,244 (що є меншим за нормативні значення). Одночасно в 2018 р. досліджуване підприємство отримало чистий прибуток в розмірі 144 млн 183 тис. грн, все це свідчить про наявність ознак критичної неплатоспроможності.

Таблиця 3.7

**Визначення ознак платоспроможності ТОВ «XXX»
за період 2018 – 2020 рр.**

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2020 р. від 2018 р.
	2018	2019	2020	
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн	120000	120000	120000	-
Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	400	87	154	-246
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	766943	1254445	918569	+151626
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн	4083	5571	4808	+725
Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн	- 650626	-1139929	-803223	-152597
Коефіцієнт покриття	0,864	0,855	1,212	+0,347
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-0,244	-0,430	0,278	+0,522
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	144183	91889	234721	+90538

В 2020 р. порівняно з 2018 р. динаміка коефіцієнта покриття та поточної неплатоспроможності є позитивною. Так спостерігається зростання коефіцієнта покриття в 2020 р. до 1,212, а коефіцієнт забезпечення власними засобами становив 0,278. Дані значення перевищують нормативні. При цьому показник поточної неплатоспроможності становив 803 млн 223 тис. грн. При цьому в 2020 р. обсяг отриманого підприємством чистого прибутку склав 234 млн 721 тис. грн. Таким чином, можна говорити про наявність ознак поточної неплатоспроможності ТОВ «XXX» в 2020 р.

Необхідно розрізняти категорії «неплатоспроможність» і «банкрутство», зміст яких розкривається у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Неплатоспроможність є одним із перших сигналів банкрутства і з фінансового погляду означає, що підприємство:

- поглинає ресурси або засоби кредиторів (постачальників, банків, власних працівників, акціонерів);

– збільшує заборгованість з податків, зборів та інших обов'язкових платежів [86].

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені в порядку [84]. Для прогнозування можливого банкрутства підприємства передбачена система критеріїв оцінювання структури балансу. Результати розрахунків наведені у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Оцінювання структури балансу й перспектив втрати платоспроможності
ТОВ «XXX» за 2020 рік**

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
Загальний коефіцієнт ліквідності	0,855	1,212	+0,356
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	-0,174	0,170	+0,345
Коефіцієнт втрати платоспроможності	X	0,650	X

Загальний коефіцієнт ліквідності ТОВ «XXX» станом на початок і кінець 2020 року становив відповідно 0,855 та 1,212, а коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами -0,174 та 170.

Отже, за цими критеріями структура балансу визнається задовільною, а підприємство – платоспроможним. Тож варто розрахувати коефіцієнт втрати платоспроможності. Так як фактичне значення коефіцієнта втрати платоспроможності 0,650 менше 1, це вказує на те, що протягом найближчих шести місяців ТОВ «XXX» не має змоги втратити свою платоспроможність.

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого підприємства і вжиття заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, Методичними рекомендаціями запропоновано проводити систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта, розробленого американським вченим У. Бівером. Коефіцієнт У. Бівера (K_B) розраховується,

як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань, за формулою:

$$K_B = (ЧП + А) \div (ДЗ + ПЗ), \quad (3.14)$$

де ЧП – чистий фінансовий результат: прибуток;

А – амортизація;

ДЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення;

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5-2 роки) коефіцієнт У. Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва, що в кінцевому підсумку призводить до незадовільної структури балансу [83].

В табл. 3.9 проведено оперативний експрес-аналіз фінансового стану (фінансовий моніторинг) ТОВ «XXX», що прибутково працює.

Таблиця 3.9

Оперативний аналіз платоспроможності ТОВ «XXX» за допомогою коефіцієнта Бівера, за 2018 – 2020 рр.

Показник	Роки		
	2018	2019	2020
Чистий прибуток, тис. грн	144183	91889	234721
Амортизація, тис. грн	3441	6692	14573
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	4083	5571	4808
Поточні зобов'язання, тис. грн	766943	1254445	918569
Коефіцієнт Бівера	0,191	0,078	0,270

Аналізуючи розрахунки, виконані в табл. 3.9, в 2018 р. чистий прибуток ТОВ «XXX» склав 144 млн 183 тис. грн, а амортизація – 3 млн 441 тис. грн. При цьому абсолютні значення поточних зобов'язань становили 766 млн 943 тис. грн, а довгострокові зобов'язання – 4 млн 83 тис. грн. Так як, за 2018 р. досліджуваний суб'єкт господарювання є прибутковим, тому ми можемо розрахувати коефіцієнт Бівера – 0,191, що значно наближається до його критичного значення 0,2.

В 2019 р. значення чистого фінансового результату ТОВ «XXX» склало 91 млн 889 тис. грн, а амортизація – 6 млн 692 тис. грн. При цьому абсолютні значення поточних зобов'язань становили 1 млрд 254 млн 445 тис. грн, а довгострокові зобов'язання – 5 млн 571 тис. грн. Значення коефіцієнта Бівера у 2019 році склало 0,078.

В 2020 р. чистий прибуток ТОВ «XXX» склав 234 млн 721 тис. грн, а амортизація – 14 млн 573 тис. грн. При цьому поточні зобов'язання становили 918 млн 569 тис. грн, а довгострокові – 4млн 808 тис. грн. Так як досліджуваний суб'єкт господарювання є прибутковим, можемо розрахувати коефіцієнт Бівера. Таким чином, в 2020 р. коефіцієнт Бівера склав 0,270, що є дещо вищим за його критичного значення 0,2. Таким чином проведені розрахунки дають можливість стверджувати, що досліджуване підприємство є платоспроможним, а в найближчій перспективі не очікується погіршення його стану за розрахованими відносними показниками.

Певною мірою вирішити основні завдання оптимізації грошових потоків дають можливість моделі Баумоля та Міллера – Орра, які з успіхом застосовуються також для оптимізації управління грошовими коштами підприємства.

Розрахуємо оптимальну величину залишку грошових коштів виходячи з потреб ТОВ «XXX» за моделлю Баумоля.

ТОВ «XXX» впродовж року має приблизно 800 млн грн надходжень грошових коштів. Величина витрат на проведення операції з конвертації грошових коштів у поточні фінансові інвестиції дорівнює 95 грн, а дохідність від них – 17 %. Враховуючи ці дані, маємо:

$$Q_{\max} = \sqrt{\frac{2 \times 95 \times 800000000}{0,17}} = 945578 \text{ грн}$$

Отже, для ТОВ «XXX» згідно моделі Баумоля верхня межа залишку грошових коштів становить 946 тис. грн.

При цьому середній залишок грошових коштів за даною моделлю становить:

$$Q_{opt} = \frac{945578}{2} = 472789 \text{ грн.}$$

Модель Міллера-Орра є більш прийнятною з практичного погляду, оскільки враховує непередбачені коливання залишку грошових коштів на рахунку, що є характерним для підприємств, які не можуть точно спрогнозувати щоденний рівень надходжень та витрат.

За моделлю Міллера-Орра, після розрахунку оптимальної величини грошових коштів необхідно розрахувати верхню критичну межу та рівень стабільної величини залишків грошових коштів [3].

Мінімальна межа залишків грошових коштів на ТОВ «XXX» встановлена в сумі 60 тис. грн, а максимальне відхилення залишків грошових коштів у середньому за рік становило 410 тис. грн. Визначимо спочатку величину щоденної ставки за поточними фінансовими інвестиціями. Вона дорівнюватиме $17 \% / 365 = 0,0466 \%$, або 0,0000466.

Таким чином:

$$Q_{\text{opt}} = \sqrt[3]{\frac{3 \times 95 \times 410000^2}{4 \times 0,0000466}} = 635802 \text{ грн}$$

Отже, $Q_{\text{max}} = 905730$ грн.

$Q_{\text{stab}} = 501910$ грн.

Таким чином, в разі використання ТОВ «XXX» моделі Міллера-Орра для оптимізації залишків грошових коштів, останній повинен перебувати в межах від 502 тис. грн до 906 тис. грн. У разі виходу за цей інтервал його необхідно поповнювати до межі 636 тис. грн.

Таким чином, особливістю управління грошовими коштами, які безумовно є складовою, що впливає на рівень фінансової безпеки, виступає оперативний характер та необхідність знаходити компромісні рішення, ці ускладнюється умовами нестабільного ринку. Тому достатність грошових коштів, та їх ефективне використання, та управління вільними грошовими коштами дозволить підвищити рівень показників фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності, які забезпечать високий рівень фінансової безпеки.

ВИСНОВКИ

Грошові кошти як економічна категорія можуть розглядатися з різних позицій щодо своєї ролі у господарській діяльності: в сукупності являють собою грошові потоки підприємства; використовуються як інструмент оцінки; виступають в ролі засобу платежу та заощадження; є ресурсом суб'єктів господарювання та результатом діяльності; обумовлюють поточний і майбутній фінансовий стан підприємства.

Дослідження проводилося на прикладі ТОВ «XXX» м. Яготин Київської області. Проаналізувавши діяльність досліджуваного підприємства можна зробити ряд висновків:

- організація бухгалтерського обліку на підприємстві відповідає вимогам встановленим Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та П(С)БО, основні засади якого відображені в Наказі «Про облікову політику»;

- в цілому по фінансово-економічній характеристиці товариства спостерігається позитивна динаміка і структури майна та капіталу, відносних показників фінансової стійкості, аналізу руху грошових коштів та динаміка фінансових результатів;

- у 2018 р. спостерігається нестача високоліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань на суму 148 млн 761 тис. грн. В 2019 р. дана нестача зросла до 507 млн 711 тис. грн, а в 2020 р. – нестача становила 281 млн 80 тис. грн.

- загалом по трьох групах активів в 2018 р. нестача для покриття зобов'язань склала 108 млн 19 тис. грн, а в 2019 р. розмір загальної нестачі склав 187 млн 114 тис. грн, 2020 р. – надлишок склав до 189 млн 740 тис. грн. Отже, баланс ТОВ «XXX» за період 2019 – 2020 рр. є абсолютно неліквідним у зв'язку з нестачею активів для покриття зобов'язань.

- облік грошових коштів ведеться на рахунках: 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти» з відповідними субрахунками;

- узагальнення інформації про рух грошових коштів у системі реєстрів ведеться в Журналі-ордері № 1 та відомостях по рахунках 1.1, 1.2, 1.3;
- для відображення руху грошових коштів ТОВ «XXX» складає «Звіт про рух грошових коштів» форма № 3 за прямим методом;
- бухгалтерський облік на підприємстві є автоматизованим і ведеться за допомогою програми «1С:Бухгалтерія 7.7». Автоматизована форма значно полегшила процедуру відображення в обліку господарських операцій, її значною перевагою є те, що бухгалтери лише вносять вихідні дані для програми до Журналу господарських операцій, а всі інші облікові реєстри уже формуються автоматично;

Проаналізувавши ліквідність підприємства, можна сказати, що баланс товариства не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних оборотних активів, з позитивною динамікою до ліквідності балансу. Підвищення у динаміці більшості основних і допоміжних коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності свідчить про підвищення рівня платіжних можливостей товариства щодо виконання поточних зобов'язань і забезпечень. Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності у ТОВ «XXX» вказують на те, що 2018-2020 рр. присутні ознаки лише поточної неплатоспроможності. Оцінювання структури балансу та перспектив втрати платоспроможності товариства свідчать, що у 2018-2020 рр. структура балансу визнається задовільною. В 2020 р. коефіцієнт Бівера склав 0,270, що є дещо вищим за його критичного значення 0,2. Таким чином проведені розрахунки дають можливість стверджувати, що досліджуване підприємство є платоспроможним, а в найближчій перспективі не очікується погіршення його стану за розрахованими відносними показниками.

З метою покращення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому та підвищення ефективності діяльності бухгалтерської служби ТОВ «XXX» можна надати такі пропозиції:

- стежити за дотриманням розрахунково-касової дисципліни, за

своєчасністю подання авансових звітів;

- підвищити ступінь автоматизації обліку, що підвищить продуктивність роботи бухгалтерів і зменшить трудомісткість їх облікової роботи;

На основі зроблених висновків , варто виокремити шляхи підвищення рівня платоспроможності ТОВ «XXX»:

- створення ефективної системи управління ресурсами підприємства на основі оптимізації структури капіталу, що допоможе збільшити запас ліквідних коштів та зменшити величину неліквідних виробничих запасів;

- збільшення суми грошових активів за рахунок рефінансування дебіторської заборгованості; проведення оптимізації товарно-матеріальних цінностей за допомогою встановлення нормативів для запасів підприємства методом економічних розрахунків.